

**КИШЛОҚ ЖОЙЛАРДА ИЖТИМОЙ ИНФРАТУЗИЛМА ХИЗМАТЛАРИ БИЛАН
ТАЪМИНЛАНГАНЛИК ҲОЛАТИ ТАҲЛИЛИ****М.Ю.Алимова**

“Инновацион иқтисодиёт” кафедраси катта ўқитувчиси

Annotatsiya: Ushbu maqolada qishloq joylarda ijtimoiy infratuzilma xizmatlarining joriy holatini o'rganib, sog'liqni saqlash, ta'lim, transport va sanitariya kabi muhim qulayliklarning mavjudligi, ulardan foydalanish imkoniyati va sifatiga e'tibor qaratadi. Xizmat ko'rsatishdagi muammolar va nomutanosibliklarni baholash orqali ushbu tadqiqot takomillashtirish yo'nalishlarini ko'rsatish va qishloq aholisining turmush darajasini oshirish bo'yicha ma'lumot berishga qaratilgan.

Kalit so'zlar: Ijtimoiy infratuzilma, qishloq aholisi, xizmat ko'rsatish, sog'liqni saqlash, ta'lim, transport, turmush sifati.

Аннотация: В данной статье рассматривается современное состояние услуг социальной инфраструктуры в сельской местности, уделяя особое внимание наличию, доступности и качеству основных удобств, таких как здравоохранение, образование, транспорт и санитария. Оценивая проблемы и различия в предоставлении услуг, данное исследование направлено на информирование областей, требующих улучшения, и повышение уровня жизни сельских жителей.

Ключевые слова: Социальная инфраструктура, сельское население, услуги, здравоохранение, образование, транспорт, качество жизни.

Abstract: This article examines the current state of social infrastructure services in rural areas, focusing on the availability, accessibility, and quality of essential amenities such as health, education, transportation, and sanitation. By assessing the challenges and disparities in service delivery, this study aims to inform areas for improvement and improve the standard of living of rural residents.

Keywords: Social infrastructure, rural population, services, health, education, transport, quality of life.

Кейинги йилларда Ўзбекистонда қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқарувчиларини давлат томонидан қўллаб-қувватлашни кучайтириш, қишлоқ хўжалигини техник ва технологик модернизация қилиш, ер ресурсларидан оқилона ва самарали фойдаланишни таъминлаш, тупроқ унумдорлигини сақлаш ва умуман қишлоқ хўжалигини барқарор ривожлантириш билан боғлиқ бир қатор ижобий ўзгаришлар амалга оширилди. Бироқ, қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқаришидаги ижтимоий вазият ва иш ҳақининг паст даражаси қишлоқ хўжалиги соҳасига малакали кадрларни жалб қилиш муаммосини келтириб чиқармоқда, қўллаб қишлоқ хўжалиги корхоналарида малакали ишчи кучи етишмайди. Бу эса ўз навбатида ижтимоий қўллаб-қувватловни сезиларли даражада мустаҳкамлаш зарурлигини кўрсатади. Аммо бунда моддий ёрдам кўринишида эмас, балки меҳнат ресурсларнинг мавжуд салоҳиятидан самарали фойдаланиш учун аҳолига имкониятларни кенгайтириш учун давлат томонидан қўмаклашишга эътибор қаратиш лозим.

Ижтимоий тақдор ишлаб чиқариш тизимида ижтимоий инфратузилма кўп қиррали функцияларни бажаради ва минтақавий иқтисодий ўсишнинг муҳим

интеграциялаштирувчи омили сифатида ишлайди. Кам ривожланган ижтимоий инфратузилма кўплаб ҳудудлар учун хос бўлиб, кўпинча минтақавий ривожланишга тўсқинлик қилади. Кичик чекка қишлоқларда, масалан, хизмат кўрсатиш соҳаси деярли намоён бўлмайди, чунки транспортнинг мавжудлиги хизматлар мавжудлигида ҳал қилувчи омил ҳисобланади. Буни англаш, ҳудудларнинг қишлоқ жойларида ижтимоий инфратузилмани ривожлантириш билан боғлиқ масалалар долзарб ва ечимини талаб қилишини таъкидлаш имконини беради.

Маълумки, ижтимоий ва иқтисодий тизимлар доимо бир-бирини тўлдириб боради ва қишлоқ ҳудудларнинг барқарор ривожланишини таъминлайди. Шу билан бирга, ҳудудларда ижтимоий инфратузилмани ривожлантириш муҳим аҳамиятга эга, чунки қишлоқ жойларни барқарор ривожлантиришда асосий мақсад миқдорий кўрсаткичлар эмас, балки аҳолининг турмуш даражаси ва турмуш сифатини акс эттирувчи кўрсаткичлар ҳисобланади. Умуман олганда, инфратузилма - бу моддий ишлаб чиқариш тармоқларининг ишлаши ёки жамиятнинг турмуш шароитини таъминлаш учун зарур бўлган тизимлар ва хизматлар тўплами ҳисобланади. Инфратузилма тармоқининг энг муҳим хусусиятларидан бири, бу ишлаб чиқариш ёки ижтимоий жараёнларнинг барча субъектларига хизмат кўрсатишидир.

Инфратузилма зарур шарт-шароитларни яратади ҳамда корхона ва ташкилотларнинг самарали фаолият юритишини билвосита рағбатлантиради. Шуни ҳам эътиборга олиш керак-ки, инфратузилма объектларини (тиббиёт, таълим муассасалари, йўллар, кўприклар) барпо этиш катта харажатни талаб этади ва шу сабабли мазкур лойиҳаларни молиялаштиришда давлат ва йирик тадбиркорларни жалб этиш зарур. Шу муносабат билан инфратузилма иқтисодиётда нафақат таъминловчи тизим, балки уни тартибга солиш воситаларидан бири ҳисобланади.

Қишлоқ аҳолисининг турмуш даражаси ва турмуш сифати кўп жиҳатдан ҳудудларда ижтимоий инфратузилма хизматларнинг ривожланганлик даражасига боғлиқлиги нуқтайи назардан Қашқадарё вилоятида ҳам инфратузилма объектларини барпо этиш ижтимоий хизматлар кўламини кенгайтириш ва сифатини яхшилашга алоҳида эътибор қаратилмоқда.

Қишлоқ жойларда ижтимоий инфратузилма хизматларини ривожлантириш билан боғлиқ лойиҳаларни амалга оширилиши аҳоли учун янги иш жойларни ташкил этилиши, соғлиқни сақлаш, таълим хизматлар, экологик вазиятни яхшиланишига кўмаклашади. Қолаверса, ижтимоий инфратузилмани, шу жумладан, таълим ва соғлиқни сақлаш соҳаларини ривожлантириш ҳар бир ҳудуд ва бутун мамлакатни ижтимоий-иқтисодий ривожлантиришнинг асосий талабларидандир. Улар ҳудуднинг рақобатбардошлиги ва аҳоли учун жозибадорлигига таъсир қилади, қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқаришини ривожлантириш учун асос яратади.

Қашқадарё вилоятида ижтимоий инфратузилма хизматларини ривожланиш динамикасини таҳлил қилиб чиқдик (1-жадвал). Қашқадарё вилояти қишлоқ жойларда ижтимоий инфратузилма хизматларининг ривожланганлик даражаси шаҳар жойларига нисбатан паст эканлиги аниқланди. Хусусан, 2023 йилда вилоят бўйича жами 19028 млрд.сўм хизматлар ҳажми кўрсатилган бўлса, шу жумладан ижтимоий инфратузилма хизматлари 9115,5 млрд.сўмни ташкил этган. Қишлоқ жойларда эса жами кўрсатилган хизматлар ҳажми 4713,1 млрд.сўмни ташкил этган бўлса, шундан ижтимоий инфратузилма хизматлари 1866,4 млрд сўмни ёки шаҳар жойларга нисбатан қишлоқ жойларда ижтимоий инфратузилма хизматлар ҳажми 22,4 фоизни ташкил этмоқда.

Шаҳар жойларга нисбатан энг паст даражада ривожланган хизматлар бу таълим (2,4 фоиз), соғлиқни сақлаш (6,9 фоиз) ва компьютер хизматлари ва маиший хизматлар (8,8 фоиз) ташкил этмоқда.

1-jadval

Qashqadaryo viloyatida ijtimoiy infratuzilma xizmatlarning rivojlanish dinamikasi, mlrd.so'm

Xizmat turlari	2010 y.		2015 y.		2020 y.		2021 y.		2022 y		2023 y	
	jami	sh.j. qishloq joylarda	jami	sh.j. qishloq joylarda	jami	sh.j. qishloq joylarda	jami	sh.j. qishloq joylarda	jami	sh.j. qishloq joylarda	jami	sh.j. qishloq joylarda
Xizmatlar – jami	1136,7	318,3	4058,9	1132,4	10349,5	2991,5	12907,4	3243,9	15967,7	3978,5	19028	4713,1
shu jumladan, ijtimoiy infratuzilma xizmatlari	501,2	110,5	1819,5	380,7	5052,7	1127,3	6042,7	1228,6	7579,1	1547,5	9115,5	1866,4
yashash va ovqatlanish bo'yicha xizmatlar	5,8	0,89	29	4,6	293,2	45,1	370,2	58,6	490,9	71,8	611,6	88
savdo xizmatlari	342,7	98,6	1309,8	349,4	3446,5	991,2	4089,2	1090,7	5108,9	1369,7	6328,6	1748,7
ta'lim sohasidagi xizmatlar	33,9	1,4	104,3	2,2	373,4	15,2	498,5	10,7	647	15,4	795,5	21,1
sog'liqni saqlash sohasidagi xizmatlar	8	0,5	38,3	1,9	125,8	7,8	176	8,9	210,9	14,5	246,9	22,5
kompyuterlar, shaxsiy foydalanish buyumlari va maishiy tovarlarni ta'mirlash bo'yicha xizmatlar	46,3	7,5	170	16,1	346,5	56,1	441,7	41,8	535,8	47,1	629,9	49,7
boshqa xizmatlar	64,5	1,6	168,1	6,4	467,3	11,9	467,1	17,9	585,6	29	632,2	32,2

Қишлоқ жойларда ижтимоий инфратузилма объектларидан турли маиший хизматлар, яъни тикувчилик, пишириқ цехлари, маиший техникаларни таъмирлаш, транспорт хизматлари мавжуд. Аммо таълим соҳаси бўйича фақат мактаб ва мактабгача таълим муассаслари мавжуд бўлиб, уларни ҳам моддий-техник жиҳатдан мустаҳкамлашга асосан кейинги йилларда эътибор қаратилмоқда. Хусусан, Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019-йил 8-майдаги “Ўзбекистон республикаси мактабгача таълим тизимини 2030 йилгача ривожлантириш концепциясини тасдиқлаш тўғрисида”ги қарорига кўра “3 — 7 ёшдаги болаларнинг умумий сонидан (2,5 млн) 932 310 нафари (37,7 фоиз), шундан шаҳарларда 500 236 нафари (20,2 фоиз) ва қишлоқ жойларда 432 074 нафари (17,4 фоиз) мактабгача таълим билан қамраб олинган”лиги қайд этилган ва ҳозирги кунда мазкур муаммони бартараф этиш ҳамда болаларни сифатли мактабгача таълим билан қамраб олиш кўламини ошириш, ундан тенг фойдаланиши имкониятларини таъминлаш мақсадида хусусий шерикчилик асосида мактабгача таълим муассасаларни ривожлантиришга эътибор қаратилмоқда.

Таълим олиш соҳаси мамлакатнинг ижтимоий капитали, меҳнат ва мудофаа салоҳиятининг, аҳолининг сифат хусусиятлари йиғиндисининг энг муҳим таркибий қисмидир. Таълим соҳаси кўрсаткичлари тизими ушбу соҳада рўй бераётган миқдорий ва сифат ўзгаришларини тавсифловчи кўрсаткичларни ўз ичига олади, таълимнинг ҳар бир даражаси учун таълим муассасалари сони, талабалар сонининг миқдорий хусусиятлари, қабул ва битирувнинг миқдорий хусусиятлари, ўқув жараёнининг ички самарадорлиги хусусиятлари, профессор-ўқитувчилар таркибининг миқдорий ва сифат хусусиятлари, таълим муассасаларининг моддий-техник базаси.

Қашқадарё вилояти қишлоқ жойларида асосан мактабгача таълим ташкилотлари ва умумий ўрта таълим муассасалари жойлашган.

Ўзбекистон Республикасининг “Мақтабгача таълим ва тарбия тўғрисида”ги қонунга кўра “мақтабгача таълим ташкилотлари (МТТ) - мақтабгача таълим ва тарбия соҳасида таълим ва тарбия хизматлари кўрсатувчи давлат ва нодавлат ташкилоти”, деб таърифланган.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yhati

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining PQ-465-son qarori Sh. Mirziyoev “2023-2025-yillarda O‘zbekiston Respublikasining ijtimoiy-ishlab chiqarish infratuzilmasini rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida” 30.12.2022
2. Эргашев, Р. Х., & Хамраева, С. Н. (2019). Совершенствование механизмы инновационного развития инфраструктуры сельского хозяйства. Друкується за рішенням Вченої ради Державного університету «Житомирська політехніка» (Протокол № 12 від 25.11. 2019 р.) Редакційна колегія: д. е. н., проф. ВВ Євдокимов, 355.
3. Хамраева, С. (2017). Основные направления инновационного развития инфраструктуры, обслуживающей животноводческую сеть. Экономика и инновационные технологии, (4), 99-111.
4. KHAMRAEVA, S. N., & ALIMOVA, M. Y. (2021). Methodological bases for assessing the level of innovative development of agriculture and its service infrastructure activities. Journal of Contemporary Issues in Business and Government, 27(2), 4062-4068.
5. Toxirovna, S. G. (2023). RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA AHOLIGA MAISHIY XIZMAT KO‘RSATISH TARMOG‘I FAOLIYATINING SAMARADORLIGINI OSHIRISH. *Gospodarka i Innowacje.*, 313-319.
6. Алимова, М. Ю. (2022). СУЩНОСТЬ И ОСОБЕННОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ СОЦИАЛЬНОЙ ИНФРАСТРУКТУРЫ. *Экономика и социум*, (10-1 (101)), 226-231.
7. Yulchievna, A. M. (2023). Development of Social Infrastructure-Helps to Increase the Living Standard of the Population. *Best Journal of Innovation in Science, Research and Development*, 2(9), 251-256.
8. Yulchievna, A. M. (2023). Theoretical Foundations of the Development of Social Infrastructure. *American Journal of Public Diplomacy and International Studies* (2993-2157), 1(7), 88-93.
9. Yulchievna, A. M (2023). Қишлоқ аҳолиси турмуш даражасига таъсир этувчи омиллар таснифи. Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари/Актуальные проблемы социально-гуманитарных наук/Actual Problems of Humanities and Social Sciences., 3(6), 75-80.
10. Alimova, M. (2023). Classification of factors affecting the standard of living of village population. *The innovation economy*, 1(02), 49-5